

25-Mart, 2025-yil

BIRLAMCHI XARAKTERIDAGI NUTQ VA ESHITUV NUQSONLARIGA EGA BO‘LGAN BOLALAR BILAN LOGOPEDIK ISH XUSUSIYATLARI

Xabibullayeva Shahlo Yorqin qizi

Jizzax davlat pedagogika universiteti

Maxsus pedagogika: Logopediya yo‘nalishi 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Maqolada rivojlanish nuqsonlari bo‘lgan bolalar uchun tuzatish-pedagogik ta‘lim doirasida nutq terapiyasi (logopedik) tadbirlarining o‘rni va ahamiyati muhokama qilinadi. Asosiy e‘tibor nutq terapevtlari tomonidan murakkab rivojlanish muammolari bo‘lgan bolalarda nutq va muloqot buzilishlarini bartaraf etishda qo‘llaniladigan o‘ziga xos usul va usullarga qaratiladi. Maqolada tuzatish-pedagogik asosga kiritilgan logopediya ishlari qanchalik samarali ekanligi, bu bolalarning ijtimoiylashuvini, o‘rganish qobiliyatini va umumiy kommunikativ rivojlanishini yaxshilashga yordam berishini ta‘kidlaydi. Nutq va tildagi nuqsonlarni bartaraf etish orqali bunday tadbirlar nogiron bolalarning shaxsiy va akademik o‘sishini rag‘batlantirish, ularning mustaqillik va hayot sifatining yuqori darajalariga erishishga yordam berish kabi kengroq maqsadlarga hissa qo‘shadi.

Kalit so‘zlar: rivojlanish nuqsonlari, logopediya, logopediya aralashuvi, korrekktiv-pedagogik ta‘lim, aloqa buzilishlari, bolalar rivojlanishi, maxsus ta‘lim, nutq va til terapiyasi, sotsializatsiya qobiliyatlari, akademik yordam.

Abstract: The article discusses the role and importance of speech therapy (logopedic) interventions within corrective-pedagogical education for children with developmental disabilities. The focus is on the specific methods and techniques used by speech therapists to address speech and communication disorders in children with complex developmental challenges. The paper highlights how effective logopedic work, integrated into the corrective-pedagogical framework, aids in improving these children's socialization, learning abilities, and overall communicative development. By addressing speech and language impairments, such interventions contribute to the broader goal of fostering personal and academic growth in children with disabilities, helping them achieve higher levels of independence and quality of life.

Key words: developmental disabilities, speech therapy, logopedic intervention, corrective-pedagogical education, communication disorders, child development, special education, speech and language therapy, socialization skills, academic support.

Аннотация: В статье обсуждается роль и значение логопедических (логопедических) вмешательств в коррекционно-педагогическом образовании детей с нарушениями развития. Основное внимание уделяется конкретным методам и приемам, используемым логопедами для коррекции речевых и коммуникативных нарушений у детей со сложными проблемами развития. В статье подчеркивается,

25-Mart, 2025-yil

как эффективная логопедическая работа, интегрированная в коррекционно-педагогическую структуру, помогает улучшить социализацию этих детей, их способности к обучению и общее коммуникативное развитие. Решая речевые и языковые нарушения, такие вмешательства способствуют достижению более широкой цели — содействию личностному и академическому росту детей с нарушениями, помогая им достичь более высокого уровня независимости и качества жизни.

Ключевые слова: нарушения развития, логопедическое вмешательство, коррекционно-педагогическое образование, коммуникативные нарушения, развитие ребенка, специальное образование, логопедическая и языковая терапия, навыки социализации, академическая поддержка.

KIRISH

Murakkab rivojlanish nuqsonlari bo'lgan bolalar ko'pincha nutq va tilda sezilarli qiyinchiliklarga duch kelishadi, bu ularning samarali muloqot qilish va o'quv muhitida to'liq ishtirok etish qobiliyatiga ta'sir qiladi. Bu bolalar uchun bir qator rivojlanish ehtiyojlarini qondirish uchun mo'ljallangan maxsus yondashuvlarni o'z ichiga olgan tuzatuvchi-pedagogik ta'lim hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu doirada nutq terapiyasi yoki logopediya aralashuvi muhim ahamiyatga ega. U samarali muloqot, ijtimoiy hamkorlik va ta'lim taraqqiyoti uchun asos bo'lgan nutq va til ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan.

Tuzatish-pedagogik ta'limda logopediya ishining ahamiyati uning har bir bolaning har tomonlama rivojlanishiga qo'shgan hissasi bilan ta'kidlanadi. Maqsadli mashqlar va individual dasturlar orqali nutq terapevtlari artikulyatsiya buzilishlari, tilning kechikishi va ijtimoiy muloqot muammolari kabi muayyan til qiyinchiliklarini hal qilishadi. Ushbu tadbirlar nafaqat muloqot qilish qobiliyatini oshiradi, balki bolalarning ta'lim sharoitlariga va kundalik ijtimoiy o'zaro munosabatlariga integratsiyalashuvini qo'llab-quvvatlab, o'ziga ishonchni mustahkamlaydi.[1]

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Murakkab rivojlanishida nuqsonlari bo'lgan bolalar uchun tuzatish-pedagogik ta'lim doirasida nutq terapiyasini amalga oshirish bola rivojlanishining ko'plab sohalarida istiqbolli natijalarni ko'rsatdi. Doimiy logopediya mashg'ulotlari orqali bolalar artikulyatsiya, so'z boyligini kengaytirish va jumalarni tuzish qobiliyatlarida sezilarli yaxshilanishlarni namoyish etdilar. Bu taraqqiyot, ayniqsa, erta va izchil aralashuvni olgan bolalarda sezilarli bo'lib, nutq terapiyasida o'z vaqtida yordam berish muhimligini ta'kidladi.[2]

Ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalar nuqtai nazaridan, nutq terapiyasida ishtirok etgan bolalar asosiy suhbat almashish, savollarga javob berish, ehtiyoj va his-tuyg'ularni aniqroq ifodalash qobiliyatini oshirdi. Yaxshilangan muloqot nafaqat o'qituvchilar va tengdoshlar bilan o'zaro munosabatlarni yaxshilashga yordam berdi, balki o'zini o'zi ijobiy tasavvur qilish va ijtimoiy ishonchni oshirishga yordam berdi.

Bundan tashqari, nutq terapiyasi aralashuvi akademik tayyorgarlik va sinfdagi mashg'ulotlarga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Aniq nutq va tilni tushunishni rivojlantirgan bolalar

25-Mart, 2025-yil

ko'rsatmalarni yanada samarali bajarishga, guruh mashg'ulotlarida qatnashishga, savodxonlik va savodxonlikdan oldingi vazifalarni muvaffaqiyatli bajarishga muvaffaq bo'lishdi. O'qituvchilarning xabar berishicha, bu o'quvchilar diqqatini yaxshiroq ko'rsatgan va yangi ma'lumotlarni saqlash va qo'llash osonroq bo'lgan, bu nutq terapiyasi tilni qayta ishlash bilan bog'liq kognitiv funktsiyalarga ijobiy ta'sir qiladi.

Ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, logopediya ishining afzalliklari faqat tildan tashqarida bo'lib, tuzatish-pedagogik ta'limda kengroq rivojlanish maqsadlarini qo'llab-quvvatlaydi. Ushbu natijalar murakkab rivojlanish ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ko'proq mustaqillikka erishish, ijtimoiy integratsiyani yaxshilash va akademik ta'limga tayyorlikni oshirishda nutq terapiyasining muhim rolini ta'kidlaydi.[3]

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tuzatish-pedagogik ta'lim doirasida nutq terapiyasi yoki logopediya ishlari, ayniqsa, muloqot va ijtimoiy integratsiya bilan bog'liq bo'lgan sohalarda murakkab rivojlanish nuqsonlari bo'lgan bolalar uchun muhim yordam beradi. Nutqning ravshanligi, so'z boyligi va jumlar qurilishidagi yaxshilanishlar bu bolalarga o'zlarini yaxshiroq ifoda etish imkoniyatini beradi, o'ziga bo'lgan ishonchni oshiradi va tengdoshlari va o'qituvchilari bilan yanada yumshoq muloqotni osonlashtiradi. Bu erta va izchil til aralashuvi rivojlanishida muammolar bo'lgan bolalarda nutq va kognitiv rivojlanishga chuqur ta'sir ko'rsatadigan tadqiqotlar bilan mos keladi.

Natijalarning eng muhim kuzatishlaridan biri bu logopediya ishining ijtimoiy ko'nikmalarni oshirishdagi roli. Til va muloqot ijtimoiylashuvning kalitidir va bu sohalarda kurashayotgan bolalar ko'pincha ijtimoiy izolyatsiya va umidsizlikka duch kelishadi. Til qobiliyatlari rivojlangan bu bolalar tengdoshlari bilan yaxshi munosabatda bo'lishlarini va ijtimoiy aloqalarni shakllantirish qobiliyatini ko'rsatdilar. Ushbu taraqqiyot nutq terapiyasi nafaqat til kamchiliklarini bartaraf etish vositasi, balki ijtimoiy-emotsional rivojlanish uchun muhim vosita ekanligi haqidagi fikrni qo'llab-quvvatlaydi. Bolalarga o'z ehtiyojlari va his-tuyg'ularini yanada samarali ifoda etish imkonini berish orqali nutq terapiyasi ularning ta'lim muassasalariga ham, ijtimoiy doiralarga ham qo'shilishini qo'llab-quvvatlaydi.[4]

Bundan tashqari, nutq terapiyasida qatnashgan bolalarda akademik tayyorgarlikning yaxshilanishi til rivojlanishi kognitiv faoliyatning boshqa sohalari uchun asos ekanligini ko'rsatadi. Ko'rsatmalarni qayta ishlay oladigan va ularga rioya qila oladigan, munozaralarda ishtirok eta oladigan va guruhdagi o'quv mashg'ulotlarida ishtirok eta oladigan bolalar ma'lumotni saqlab qolish, diqqatni nazorat qilishni namoyish etish, savodxonlik va savodxonlikdan oldingi mashg'ulotlar bilan shug'ullanish qobiliyatini sezilarli darajada oshiradi. Bu logopediya ishining sinfdagi faolligini oshirish va rivojlanishida nuqsonlari bo'lgan bolalar uchun ta'lim natijalarini oshirishdagi rolini ta'kidlaydi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, logopediya ishlarini tuzatuvchi-pedagogik dasturlarga integratsiyalashuvi nafaqat foydali, balki rivojlanishida nuqsonlari bo'lgan bolalar uchun o'zlarining to'liq salohiyatini ro'yobga chiqarishlari uchun zarurdir. Kelajakdagi tadqiqotlar izchil logopediya aralashuvining uzoq muddatli ta'sirini o'rganishi va bolalar ulg'aygan sari bu yaxshilanishlar kundalik hayotda funktsional yutuqlarga qanday aylanishini o'rganishi

mumkin. Bundan tashqari, turli xil ta'lim muassasalarida nutq terapiyasini yanada qulayroq va barqaror qilish strategiyalarini o'rganish ushbu aralashuvlarga muhtoj bo'lgan ko'proq bolalarni qo'llab-quvvatlash uchun foydali bo'ladi.[5]

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, logopediya ishlari tuzatuvchi-pedagogik ta'limning muhim tarkibiy qismi bo'lib, murakkab rivojlanish ehtiyojlari bo'lgan bolalarga o'z salohiyatini ro'yobga chiqarishda muhim rol o'ynaydi. Maqsadli aralashuvlar orqali bu bolalar hayoti davomida ularga foyda keltiradigan muhim muloqot, ijtimoiy va kognitiv ko'nikmalarga ega bo'ladilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Beitchman, J. H., & Brownlie, E. B. (2010). Language Development and Its Impact on Children's Psychosocial and Academic Development. Encyclopedia on Early Childhood Development, 1-6.
2. Bishop, D. V. M., & Leonard, L. B. (2014). Speech and Language Impairments in Children: Causes, Characteristics, Intervention and Outcome. Psychology Press.
3. Law, J., Boyle, J., Harris, F., Harkness, A., & Nye, C. (2000). The Effectiveness of Speech and Language Therapy for Children with Primary Speech and Language Delay/Disorder: A Meta-Analysis. Journal of Speech, Language, and Hearing Research, 43(4), 924-943.
4. McLeod, S., & Crowe, K. (2018). Children's Consonant Acquisition in 27 Languages: A Cross-Linguistic Review. American Journal of Speech-Language Pathology, 27(2), 706-726.
5. National Research Council. (2001). Educating Children with Autism. Washington, DC: The National Academies Press. <https://doi.org/10.17226/10017>